

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.8.25](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.8.25)

УДК 35:336.14

*Н. А. Клименко,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ
ORCID: 0000-0003-0693-865X*

*І. І. Штанько,
магістр з економічної кібернетики,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ
ORCID: 0000-0002-3939-3409*

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РИНКУ ФІКСОВАНОГО ІНТЕРНЕТУ УКРАЇНИ

*N. Klymenko
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Cybernetics,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv*

*I. Shtanko
master in specialty Economic Cybernetics,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv*

ANALYSIS OF THE COMPETITIVE ENVIRONMENT IN THE FIXED INTERNET MARKET OF UKRAINE

У статті розглянуто основні визначення поняття "конкуренція", "конкурентоспроможність". Наведено аналіз ринку надання послуг фіксованого інтернету України та досліджено його особливості. Представлений аналіз конкурентного середовища на ринку фіксованого інтернету та висвітлено вплив конкурентів на тенденції ринку. Сформульовані висновки щодо моделі українського ринку фіксованого доступу до інтернет. У статті розглянуто роль телекомунікаційної галузі для економіки України, обґрунтовано необхідність інвестування для подальшого її розвитку, визначено можливі шляхи підвищення інвестиційної привабливості галузі для іноземних інвесторів. У статті проаналізовано динаміку індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (IDI) як основного показника моніторингу глобального інформаційного суспільства для виявлення тенденцій інноваційного зростання у національному, регіональному та світовому масштабах. Встановлено, що динаміка IDI свідчить про позитивний тренд розвитку вітчизняного інформаційного суспільства. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості прогнозування розвитку телекомунікаційного ринку і визначенню пріоритетних напрямів розвитку.

The article deals with the basic definitions of "competition", "competitiveness". The analysis of the market of providing fixed Internet services to Ukraine is presented and its features are investigated. The understanding of the essence of the concept of competition largely depends on scientific and methodological approaches to solving most of the problems of competitiveness

The analysis of the competitive environment on the fixed internet market is presented and the influence of competitors on the market trends is highlighted. Formulated conclusions on the model

of the Ukrainian market of fixed access to the Internet. In the article the role of the telecommunications industry of the Ukrainian economy was considered, the necessity of investment for its development was explained; possible ways to increase the investment attractiveness for foreign investors were defined. One of the priorities is to stimulate the development of the communications market, to create a competitive environment to ensure the needs of Ukrainian citizens in high-quality telecommunications services, to provide comprehensive and periodic information to consumers about the quality of telecommunications services, which are provided by telecommunications operators. The constant call of information-telecommunication and information-communication is the most important tool for promoting the competitiveness of the economy. The article analyzes the dynamics of the Information and Communication Technology Development Index (IDI) as the main monitoring indicator of the global information society to identify trends of innovative growth at national, regional and global scales. It is established that the dynamics of IDI testifies to the positive trend of development of the domestic information society. The Herfindahl-Hirschman index (HHI) was used to assess competition in the fixed internet market. By index, this market is closer to a market with monopolistic competition than oligopolies. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of forecasting the development of the telecommunications market and determining priority directions of development.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна галузь; індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (IDI); телекомунікації; фіксований інтернет; конкуренція; конкурентоспроможність; ринок інтернет

Key words: information and communication industry; index of development of information and communication technologies (IDI); telecommunications; fixed Internet; competition; competitiveness; Internet market.

Постановка проблеми. Сучасний світ неможливо уявити без мобільних пристроїв, Інтернету, планшетів та комп'ютерів.

У 2018 року Міжнародний союз електрозв'язку (ITU) представив звіт, в якому повідомив, що в інтернет виходять 3,9 млрд чоловік або 51,2% населення планети. Той факт, що більше половини землян вперше отримали доступ до інтернету, розглядається як ознака руху до інформаційного Суспільства.

За 13 попередніх років ступінь проникнення інтернет-доступу швидше за все росла в країнах Африки: у 2005 році цією послугою користувалися лише 2,1% жителів регіону, а в 2018-му показник виріс до 24,4%. Однак ця частка все ж істотно нижче в порівнянні з розвиненими регіонами. Наприклад, в Європі доступ в Мережу до кінця 2018 року мають 79,6% населення.

В цілому в розвинених країнах світу частка жителів, які користуються інтернетом, зросла до 80,9% (в 2005 році було 51,3%), в країнах, що розвиваються – до 45,3% (було 7,7%). При цьому технологічний доступ до Мережі є у більшості жителів Землі: 96% живе в зоні мобільного стільникового зв'язку, а комп'ютери є у 83% сімей в розвинених країнах і у 36% в країнах, що розвиваються.

Число працюючих SIM-карт вже перевищило чисельність населення планети. У той же час кількість користувачів стаціонарних телефонів продовжує падати. До кінця 2018 року їхня залишилося 942 млн чоловік, що на 12,4% менше, ніж роком раніше, підраховали в ITU.

Більшість інтернет-користувачів вважають за краще виходити в інтернет за допомогою мобільних пристроїв – в 2018 році число мобільних ШСД-підключень досягло 5,3 млрд проти 268 млн у 2007-му. Частка цього типу зв'язку в розрахунку на 100 чоловік в світі виросла з 4% в 2007 році до 69,3% в 2018 році. До кінця 2018 року зафіксовано 1,1 млрд підключень до провідного інтернету.[4]

На даний час сфера телекомунікацій є однією з найважливіших складових інфраструктури в Україні. Відповідно інвестиційне забезпечення розвитку даної сфери є передумовою підвищення конкурентоспроможної національної економіки, що, у свою чергу, сприятиме входженню нашої країни у глобальний економічний простір.

На сьогоднішній день ринок ШСД (широкосмуговий доступ до інтернету) динамічно розвивається. Широкосмуговий доступ – доступ до мережі Інтернет із швидкістю передачі даних, що перевищує максимально можливу під час використання комутованого доступу з використанням модема та телефонної лінії загального користування. Здійснюється з використанням дротових, волоконно-оптичних та бездротових ліній зв'язку різних типів. Якщо комутований доступ має обмеження близько 56 Кбіт/с та повністю займає телефонну лінію, то широкосмугові технології забезпечують в багато разів більшу швидкість обміну даними і не монополізують телефонну лінію. Більшість нових технологій – і принципово нових, і тих, що є результатом конвергенції вже наявних, залежать від доступності ресурсів мережі Інтернет та всіх пов'язаних з нею сервісів, надійності та стабільності підключення до неї на дедалі зростаючих швидкостях. Саме від стабільності таких під'єднань до

Мережі, їх пропускних можливостей та потенціалу зростання (фактично – стратегічної можливості постійної модернізації) залежатиме конкурентоспроможність держави в новому цифровому світі. Йдеться, передусім, про реальний широкопasmовий доступ (ШСД). І саме тому більшість інформаційно розвинених держав світу надають виняткової уваги національним інфраструктурним проектам, пов'язаним із забезпеченням громадян доступним, якісним та швидкісним інтернетом із ШСД або «бродбендом» (англ. broadband) [3].

Разом з тим, темпи приросту доходів від надання послуг ШСД знижуються. Це можна пояснити збільшенням рівня конкуренції на цьому сегменті ринку електрозв'язку.

Інфраструктурні проблеми, які перешкоджають розвитку в Україні цифрових трендів та трансформації української економіки в цифрову:[7]

- низький рівень покриття території країни цифровими інфраструктурами (для прикладу, мета ЄС до 2020Е покрити 100% території широкопasmовим доступом до Інтернету, в Україні цей показник складає близько 60%);

- від

- сутність окремих цифрових інфраструктур (для прикладу, інфраструктури Інтернету речей, електронної ідентифікації та довіри тощо);

- нерівний доступ громадян до цифрових технологій та нових можливостей (цифрові розриви).

Отже, впровадження ШСД є завданням не суто технічним, яке стосується швидкісної передачі даних, а завданням стратегічного, соціально-економічного, актуального значення

Тому дослідження конкретності на цьому ринку є важливим завданням на науковому та практичному рівні. Сьогодні клієнт, який не користується послугами мобільного зв'язку чи Інтернету, стає майже виключенням. Це, скоріш за все, клієнти, які змінюють оператора зв'язку або перебувають в Україні досить короткий час і потребують тимчасового тарифного пакету. Телекомунікаційні компанії зосереджують свої зусилля на розробці інформаційних технологій, що використовують сучасні методології інтелектуального аналізу даних та досліджують поведінку клієнтів-користувачів послуг телекомунікаційних компаній. Основною метою різних телекомунікаційних компаній є виявлення уподобань клієнтів та утримання їх як абонентів, розробляючи та пропонуючи їм нові послуги та тарифні пакети згідно їх потребам.

Більшість великих телекомунікаційних операторів концентрують свої зусилля на взаємодії з клієнтами, створення середовища для комфортного та персоналізованого обслуговування, вважаючи сервіс основним джерелом конкурентних переваг. Враховуючи всі умови та виклики, які домінують в сфері зв'язку та інформатизації, виключного значення набуває розвиток професійної компетентності персоналу та керівників з продажу послуг та обслуговування споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Міжнародний досвід дозволяє стверджувати, що одним із основних чинників, що впливатиме на розбудову національної економіки, побудову в Україні інформаційного суспільства, на процес інтеграції України в ЄС та у світову економіку, є прискорений розвиток телекомунікацій. У світовій практиці при дослідженні рівня розвитку інформаційного суспільства і виконанні регіонального порівняльного аналізу використовується Індекс розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІКТ) (ICT Development Index, IDI) [10]. IDI є загально визнаним комбінованим показником, який характеризує досягнення країн світу з погляду розвитку ІКТ. Він використовується як показник та інструмент моніторингу загальних процесів, що характеризують досягнутий країнами прогрес у напрямі побудови інформаційного суспільства.

За величиною IDI у рейтингу країн світу в 2017 р. Україна займала 79 місце. Порівняно з 2010 р. ранг за IDI України погіршився на 10 позицій.

Між регіонами світу існують значні відмінності в рівнях розвитку ІКТ та в темпах їх зміни. Спостерігаються також істотні коливання за окремими країнами у рамках кожного регіону. Відмінності в IDI між регіонами й окремими країнами в основному пов'язані з рівнями економічного розвитку [5]. Провідним регіоном світу за розвитком ІКТ залишається Європа. Це відображає високі рівні економічного розвитку регіону, наявність конкурентних ринків ІКТ. У всіх країнах Європи значення IDI є вищими за середньосвітові. В цих умовах розвиток телекомунікаційної мережі України, повинен здійснюватися у відповідності до зростаючих потреб інформаційного суспільства, з урахуванням існуючого економічного та соціального стану України, а також стану її телекомунікаційної сфери. Різні вчені мають різні погляди на категорію «конкурентоспроможність». Наприклад, деякі школи розглядають конкурентоспроможність як «властивість об'єкта, яка характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами на даному ринку».

У Великому економічному словнику [1] подано досить загальне тлумачення: «Конкурентоспроможність – це властивість товару нарівні з присутніми там аналогічними товарами, послугами або конкуруючими суб'єктами ринкових відносин».

Розбіжності та різноманітність авторських позицій [9] стосовно визначення поняття конкурентоспроможності пов'язані з:

- отождненням конкурентоспроможності підприємства та конкурентоспроможності продукції або послуг;

- масштабами розгляду конкурентоспроможності: на регіональному, національному або світовому ринку (підприємство, галузь, країна);

- заміною одного поняття іншим (конкурентний статус, конкурентний рівень);

- характеристикою будь-якої складової конкурентоспроможності підприємства: конкурентоспроможність виробничого, трудового потенціалу.

Аналіз позитивного зарубіжного досвіду та кращих практик в цій сфері є продуктивними для адаптації зарубіжних підходів до розвитку ринку телекомунікацій та статистичного аналізу опитувань клієнтської бази споживачів послуг. Зокрема, вивченню особливостей функціонування та сучасним тенденціям розвитку сфери зв'язку та інформатизації присвячено праці В.Атурби, К.Накамури, Г.Фремпоннга, Н.Фуджий, С.Хіракі. Проблеми, що виникають при залученні інвестицій у сферу телекомунікацій, досліджувалися багатьма російськими та українськими вченими, серед яких: О. Амоша, С. Бельтюков, І. Бланк, Ю. Богоявленська, В. Бочаров, П. Віленський, І. Галій, В. Геєць, В. Гранатуров, Л. Захарченко, В. Лівшиц, Т. Остапчук, В. Орлов, О. Редькін, В. Федоренко, Н. Хрущ та інші. Разом з тим, аналіз опублікованих праць з даної проблематики дає підстави говорити про недостатнє наукове розкриття окремих питань, а саме дослідження процесів підвищення конкурентності на ринку фіксованого інтернету та інвестиційної привабливості компаній у сфері телекомунікацій України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основним завданням статті є аналіз конкуренції на ринку фіксованого інтернету України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посилення конкуренції на ринку телекомунікаційних послуг обумовлює його стрімкий розвиток. Будь-яка фірма, виступаючи на ринку, передусім, стикається з перешкодою, яка змушує її чітко підлаштувати і регулювати свою діяльність під вимоги ринку. Ця перешкода – інші фірми, які здійснюють свою діяльність на цьому ринку, тобто конкуренти. Відносини між ними визначають поняттям «конкуренція».

Від розуміння сутності поняття конкуренція (рис. 1.) значною мірою залежать науково-методичні підходи до вирішення більшості проблем конкурентоспроможності – оцінки її рівня, вибір та обґрунтування заходів щодо установаження, підтримки на необхідному рівні та підвищення конкурентоспроможності тощо. Сьогодні у літературних джерелах з цієї проблеми існує декілька підходів щодо розуміння сутності та визначення цього поняття.

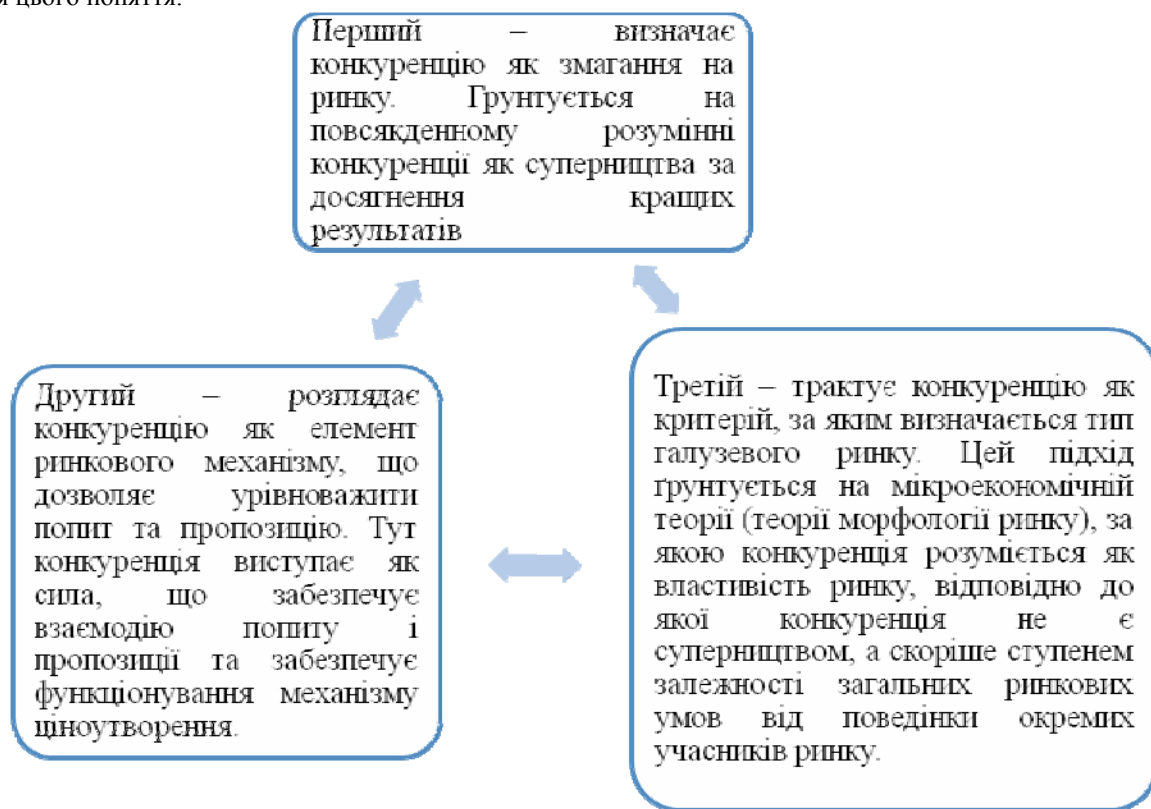

Рис. 1. Підходи тлумачення поняття конкуренція

Залежно від ступеня досконалості конкуренції на ринку виділяються різні типи ринків, для кожного з яких властива певна поведінка економічних суб'єктів.

Сучасне трактування економічної конкуренції має свої особливості:

- цивілізований характер боротьби на основі змагання суб'єктів господарювання;
- подібність або взаємозамінність товарів конкуруючих підприємств;
- ідентичність або наближеність потреб споживачів, стосовно яких ведеться конкурентна боротьба;
- управління власними конкурентними перевагами;
- спільність, схожість мети, заради якої виникає суперництво;
- обмеженість можливостей кожної з конкуруючих сторін впливати на умови обігу товарів на ринку

внаслідок самостійних дій інших сторін.

Якщо мати на увазі сутнісні сторони конкуренції стосовно ринку, то більш змістовним, є визначення конкуренції у Законі України «Про захист економічної конкуренції»: «Конкуренція – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами

господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку».

Конкурентоспроможність (тобто здатність (спроможність) підприємства вести суперництво у базовій галузі, на міжгалузевому та світових ринках) – це комплексна категорія, її переваги остаточно реалізуються через торгівлю, але базис конкурентних переваг створюється на всіх ланках суспільного виробництва, у тому числі значною мірою за рахунок структурної перебудови та дійової економічної політики.

Сфера зв'язку та інформатизації є одним із пріоритетних і важливих напрямків економіки України. Вона створює інноваційну складову в соціально-економічному розвитку держави, демонструючи упродовж десятиліть стійку динаміку росту. Сталий розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури є найважливішою передумовою для підвищення конкурентоспроможності економіки та інтеграції України у глобальне інформаційне суспільство, дозволяє розширити можливості людини отримувати доступ до національних та світових інформаційних ресурсів, поліпшити умови та якість життя [6].

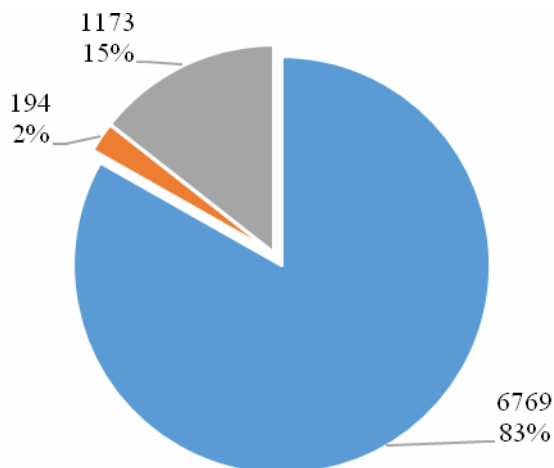
Основними тенденціями розвитку послуг фіксованого доступу до Інтернету у 2018 році були:

- динамічне зростання ринку послуг ШСД, в тому числі за рахунок збільшення кількості нових підключень абонентів, зростання споживання Інтернет трафіку та збільшення рівня доходів від надання послуг ШСД;
- зростання впливу розвитку цифрової інфраструктури на подолання цифрового розриву та збільшення переліку доступних на території держави електронних послуг (e-Gov, e-Learning, e-Health, телемедицина тощо);
- збільшення обсягу наданих абонентам додаткових послуг та сервісів: OTT-сервісів, хмарних обчислень, антивірусного захисту тощо;
- збільшення кількості ліній фіксованого ШСД, які організовані з використанням волоконнооптичних технологій та радіотехнологій бездротового доступу (Wi-Fi), у порівнянні з кількістю мідних ліній, коаксіального кабелю, супутникових каналів.[7]

Сьогодні сфера зв'язку та інформатизації України це:

- 129704 суб'єктів господарювання різних форм власності, що здійснюють діяльність у сфері зв'язку та інформатизації;
- 282 800 зайнятих у сфері зв'язку та інформатизації;
- 9,2 % – відсоток працівників підприємств сфери ІКТ від загальної кількості працівників суб'єктів господарювання;
- 22 561 суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у сфері ІТ;
- 51852,6 суб'єкти господарювання, що надають послуги телекомунікацій;
- 1750,6 млн грн склав чистий прибуток підприємств за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації»;
- 8,5% рівень рентабельності діяльності підприємств за діяльністю «Інформація та телекомунікації»;
- 61911,2 млн грн дохід від надання телекомунікаційних, поштових та кур'єрських послуг;
- 6518,4 млн грн дохід від надання фіксованого телефонного зв'язку;
- 9101,8 млн грн дохід від надання інтернет-послуги.
- 8136 млн грн дохід від надання послуг фіксованого Інтернету.[2, 4]

Проаналізуємо докладніше структуру доходів від надання послуг фіксованого інтернету на рис 2.

від фіксованого (проводового) ШСД

від доступу до мережі Інтернет з використанням технологій безпроводового доступу (Wi-Fi, WiMax, супутникові канали зв'язку)

від інших послуг

Рис. 2. Доходи від надання послуг фіксованого Інтернету, млн грн та їх частка у 2018 році

Україна вже кілька років поспіль лідирує у світових рейтингах найдешевшого фіксованого ШСД (ширококутного доступу до дротового інтернету). Більшість провайдерів фіксованого Інтернету переглядають свої тарифи у бік збільшення. Окрім базових «стимулів» для більшості українських компаній (девальвації гривні, зростанні вартості енергоносіїв, комунальні послуги, оренди, збільшення податкового навантаження і т.п.) ціни на телекомунікаційному ринку залежать і від специфічних факторів:

- витрати на придбання та ремонт обладнання (для розвитку телекомунікаційної мережі здебільшого використовується обладнання, котре в основному виробляється за кордоном і дорожчає пропорційно зростанню валют);

- мережі фіксованого інтернету вимагають постійних інвестицій для підтримки якості надання послуг, оновлення, відновлення інфраструктури, розширення каналів зв'язку;

- необхідність відновлення телекомунікаційної мережі, які пошкоджують вандалі або розкрадачі;

- утримання висококваліфікованих працівників.

На думку спеціалістів підвищення послуг доступу до мережі Інтернет буде зберігати тенденцію до збільшення до моменту, коли відбудеться досягнення «порогу» 9-12\$. У випадку, якщо зростання цін не відбудеться, тоді кількість провайдерів стане набагато менше. За останні кілька років багато компаній були змушені піти з ринку або збанкрутувавши, або продавши свій бізнес великим гравцям. Якщо тенденція не зміниться – конкуренція серйозно скоротиться.

Український ринок фіксованого інтернету за останні роки характеризується ростом абонентської бази (рис.3). Слідуючи світовим тенденціям до росту ARPU в розрізі B2B (англ. *Business to Business*, та B2C (англ. *Business-to-Consumer*, (*average revenue per user* - середній дохід з одного користувача), на українському ринку теж збільшується ціна телекомунікаційних послуг, зокрема Інтернету (рис.4)

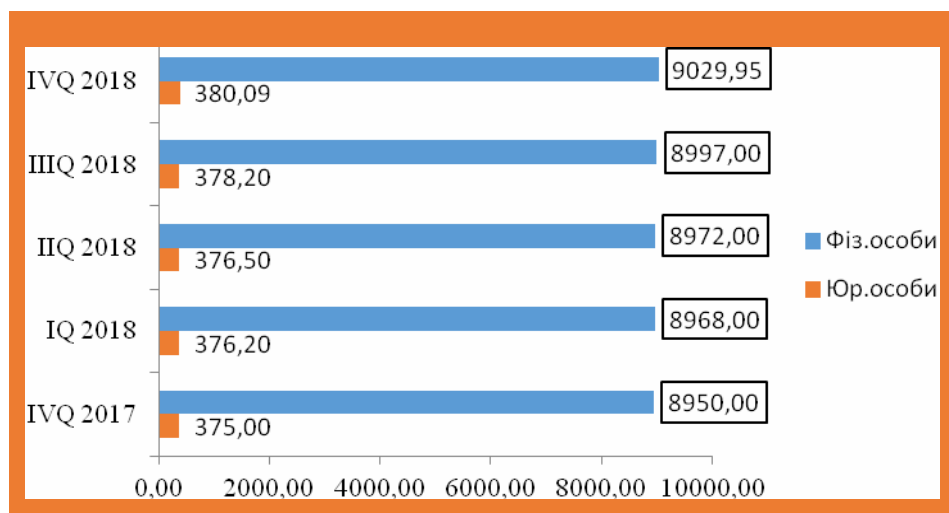

Рис. 3. Динаміка абонентської бази (тис.)

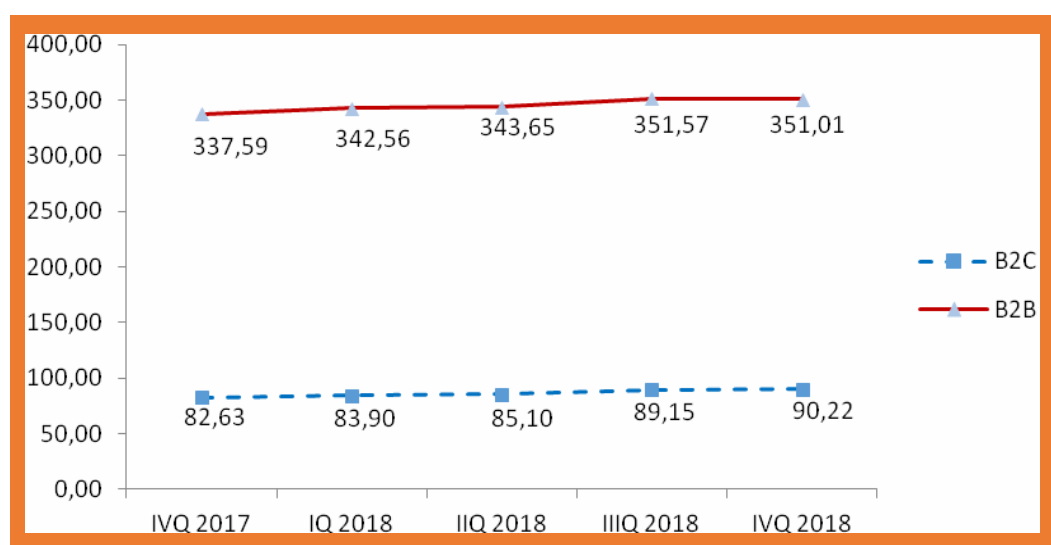

Рис. 4. Динаміка показника ARPU (грн. без ПДВ)

На сьогоднішній день ринок досягнув рівня своєї насиченості, що посилює значущість і роль конкурентних інструментів, які застосовують компанії. Популярність даного виду інтернету постійно зростає, про що свідчать статистичні дані (рис. 2). В Україні кількість абонентів фіксованого інтернет складає 9029,95 тис. абонентів на кінець 2018 року.

Незважаючи на високу маркетингову активність операторів фіксованого інтернету, структура ринку і позиції ринку практично не змінюються. Лідером ринку є "Укртелеком", чия частка в 4 кварталі 2018 року становила 14,42%, далі "Київстар" з часткою 9,83% та "Воля" - 7,59% (таб. 1).

Таблиця 1.
Розподіл прибутків операторів ринку послуг фіксованого інтернету України

Оператор	Частка загального прибутку
"Укртелеком"	14,23%
"Київстар"	7,13%
"Воля"	6,02%
"Ланет"	4,57%
"Тріолан"	4,20%

Дослідженнями встановлено, що за ознакою рівня конкуренції ринки поділяються на такі види:

- вільної конкуренції;
- монополістичної конкуренції;
- олігополії;
- чистої монополії.

Характеристики цих моделей наведені в таблиці 2.

Таблиця 2.
Характеристика моделей ринку

Характерні риси	Моделі ринку			
	Вільна конкуренція	Монополістична	Олігополія	Чиста монополія
Кількість підприємств на ринку	Дуже багато	Багато	Декілька	Одне
Тип товару (послуги)	Стандартизований	Диференційований	Усілякий	Унікальний
Контроль за ціною	Відсутній	У вузьких рамках	Обмежений	Значний
Умови вступу в галузь	Легкі	Відносно легкі	Наявність бар'єрів	Заблоковані

Для оцінки стану конкуренції на цьому ринку можна використати Індекс Херфіндаля-Хіршмана (*Herfindahl-Hirschman Index* або *HHI*) визначається як сума квадратів часток всіх фірм, що діють на ринку.

Він який характеризує рівень монополії ринку та визначається з наступного виразу:

$$H = \sum_{i=1}^n d_i^2$$

де d_i - частка ринку (у відсотках) оператора;
n - кількість операторів на відповідному ринку.

Використовуються наступні критерії щодо віднесення конкретного ринку до тієї чи іншої моделі. Значенню $HHI = 10000$ відповідає ринок чистої монополії. Значенню $HHI < 1800$ – ринок, де існує вільна конкуренція. Коли значення індексу знаходиться в межах $1800 \leq HHI \leq 10000$ – ринок вважається потенційно конкурентним.

Розрахунки показують, що індекс Херфіндаля-Хіршмана для ринку фіксованого інтернету буде складати 2973,97 ($HHI = 2000 - 20000$ ринок є висококонцентрованим). За індексом Херфіндаля-Хіршмана цей ринок є ближчим до ринку з монополістичною конкуренцією, ніж олігополії.

Проте це за умови врахування найбільших провайдерів на ринку дротового доступу до мережі Інтернет і з умовою врахування саме долі ринку тієї чи іншої компанії. Якщо розглядати загальну кількість компаній, які є провайдерами Інтернет, то їх кількість перевищує 4500.

В основному це локальні підприємства, здебільшого ФОП, котрі надають послуги доступу до Інтернет на мережі іншого (більшого) провайдера. Деякі з них охоплюють зовсім незначну кількість абонентів. Частина з даних учасників ринку не обтяжують себе витратами на легалізацію. Багато з них надають послуги низької якості і конкурують тільки за рахунок низької вартості. У таких провайдерів ціна є основним аргументом для ведення конкурентної боротьби.

З огляду на те, що багато з них не має стратегічних планів довгострокового розвитку, а частина взагалі не платить податки і знаходиться в «тіні», крім того не відповідає технічним стандартам, вони можуть дозволити собі демпінгувати ціни. А «білі» гравці змушені підлаштовуватись під сформовані ціни на ринку, тому що не можуть собі дозволити масового відтоку абонентів на користь демпінгуючих конкурентів.

Така ситуація на ринку мобільного зв'язку України спостерігається вже не перший рік і загалом пояснюється тим, що даний ринок відрізняється наявністю факторів, які суттєво обмежують дію ринкових механізмів, які є характерними для розвинутого ринку з необмеженою конкуренцією.

Надання послуг фіксованого інтернет передбачає використання обмеженого ресурсу. Через суто технічні обмеження на ринку не може бути більше трьох загальнонаціональних та одного-двох локальних операторів. Один лише цей факт безпосередньо обмежує конкуренцію та ускладнює вихід на ринок нових гравців. За відсутності ефективного державного регулювання ринок мобільного зв'язку монополізується двома-трьома операторами. Ані користувачі та суспільство в цілому, ані органи влади не демонструють послідовної цілеспрямованої політики.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На сьогоднішній день ринок послуг надання фіксованого доступу до мережі інтернет є одним з найперспективніших сегментів індустрії телекомунікацій в Україні. Проведене дослідження показало, що за останні роки структура ринку і позиції мобільних операторів залишаються незмінними – лідерами залишаються компанії «Укртелеком», «Київстар» та «Вега».

Оцінивши стан конкуренції на ринку за допомогою індексу Херфіндала-Хіршмана було виявлено, що ринок є ближчим до ринку монополістичної конкуренції ($HHI=2973,97$). Такий результат, в першу чергу, зумовлений певними особливостями, що є притаманними для даного ринку, це призводить до того що ринок розвивається без участі користувачів та влади.

На основі проведеного аналізу стану ринку телекомунікаційних послуг України зроблено наступні висновки:

- на сьогоднішній день ринок фіксованого та мобільного зв'язку є насиченим і висококонцентрованим;
- ринок ШСД динамічно розвивається і є помірно концентрованим.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості прогнозу розвитку телекомунікаційного ринку і визначенню пріоритетних напрямів розвитку. Ринок ШСД буде продовжувати нарощувати абонентську базу. Великі фірми будуть намагатися обійняти максимальну частку ринку. Провайдери, які обслуговують невелику частку ринку, будуть або викуплені більш крупними фірмами або зникнуть. Через декілька років ринок ШСД буде близький до насичення.

Великим компаніям доцільно диверсифікувати свої ресурси на розвиток суміжних послуг. Суттєву перевагу отримають підприємства, які мають широкий спектр додаткових послуг. Помітними тенденціями в світі стало суттєве розширення операторами власних лінійок продуктів, перегляд своїх тарифних планів, збільшення інвестицій в основний капітал (обладнання, мережі) для зростання пропускну здатності мереж, пошук унікальних джерел конкурентних переваг для збільшення сегменту на ринку, зростання доходів (як валових, так і доходів у розрахунку на кожного абонента), скорочення кількості дрібних операторів, зростання рівня конкуренції на ринку. Тому актуально проводити аналітичні дослідження оптимізації обслуговування абонентів телекомунікаційної компанії з врахуванням оцінки задоволеності клієнтів.

Список літератури.

1. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Арзилияна. – 6-е изд. под. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2004. – 1376 с.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Дубов Д. В. Широкопasmовий доступ до мережі Інтернет як важлива передумова інноваційного розвитку України : аналіт. доп. / Д. В. Дубов, М. А. Ожеван. – К. : НІСД, 2013. – 112 с.
4. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2018 рік, Київ, 2019. Режим доступу: https://nkrzi.gov.ua/images/news/11/1684/Zvit_za_2018_29032019_new.pdf
5. Клименко Н. А. Проблема інклюзивності розвитку та екологічної стійкості в цифровій економіці. Ефективна економіка. 2018. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6675> (дата звернення: 29.08.2019). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.72
6. Коляденко С. В. Цифрова економіка : передумови та етапи становлення в Україні та світі. //Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 6.С.105-110.
7. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
8. Легомінова С.В. Інформаційне суспільство як платформа забезпечення конкурентоспроможності підприємств. //Економіка і суспільство. 2017. №8. С. 286-290.
9. Павлова, В. А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка і стратегія забезпечення: Монографія.– Д.: Вид.-во ДУЕП, 2006.– 276 с.
10. The Inclusive Development Index (IDI), [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018>

References.

1. *Bol'shoj jekonomicheskij slovar'* [The Big Economic Dictionary], Ed. A.N. Arzilian, 6th ed., Institut novoj jekonomiki, 2004, Moscow, Russia, P.1376.
2. The State Statistics Committee of Ukraine, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 August 2019).
3. Dubov, D. V. and Ozhevan, M. A. (2013), *Shyrokosmuhovyi dostup do merezhi Internet yak vazhlyva peredumova innovatsiinoho rozvytku Ukrainy* [Broadband Internet access as an important prerequisite for innovative development of Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine, P.112.
4. Report on the work of the National Commission for State Regulation in the Field of Communication and Informatization for 2018, [Online], available at: https://nkrzi.gov.ua/images/news/11/1684/Zvit_za_2018_29032019_new.rdf (Accessed 10 August 2019).
5. Klymenko, N. (2018), "The problem of inclusive development and environmental sustainability in the digital economy", *Efektyvna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6675> (Accessed 29 Aug 2019). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.72 (Accessed 10 August 2019).
6. Koliadenko, S. V. (2016), "The digital economy: preconditions and stages of formation in Ukraine and the world", *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 6, pp.105-110.
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Approved by the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Concept of development of digital economy and society of Ukraine for 2018-2020 and approval of the plan of measures for its implementation", [Online], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (Accessed 10 August 2019).
8. Lehominova, S.V. (2017), "Information society as a platform for ensuring the competitiveness of enterprises", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 8, pp. 286-290.
9. Pavlova, V. A. (2006), *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: otsinka i stratehiia zabezpechennia* [Enterprise Competitiveness: Assessment and Supply Strategy], Vyd.-vo DUEP, Ukraine, P. 276.
10. The Inclusive Development Index (IDI), [Online], available at: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018> (Accessed 10 August 2019).

Стаття надійшла до редакції 20.08.2019 р.